

فاطمه^{علیها السلام} در جهان‌بینی توحید

سپاس خدای را سزد که جهان را به نور وجود مزین و بشر را در میان عوالم وجود به نیروی خرد و قدرت انتخاب مکرم ساخت و درود بیکران بر سلسله انبیاء و اوصیاء، خاصه خاتم انبیا محمد مصطفی^{صلی الله علیہ و آله و سلم} و آل گرامش که اهل بیت طهارت سر خیل کاروان هدایت‌اند.

بآل محمد عرف الصواب و فی ایاتهم نزل الكتاب

چندی قبل اعلامیه دفتر نمایندگی نهاد رهبری را در دانشگاه قم خواندم، محتوایش فراخوانی برای تدوین مقاله در مناقب و شخصیت تابناک حضرت زهراء^{علیها السلام} بود.

براساس عشق فطری و ذوق غریزی بر آن شدم که این مقاله را تنظیم و تقدیم نمایم، گرچه قلم از ذکرش عاجز و بیان از وصفش قاصر است، ولی به اندازه درک ناقص به آن اختر تابناک توسل می‌جویم.

سلام نامه و فهرست فضائل

سلام بی‌حد و درود سرمد بر روان آن صدیقه کبری^۱، بتول عذرآ^۲، انسیه حورا^۳،

۱. محمدباقر المجلسی، بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۱۶.

۲. همان، ص ۱۵.

۳. همان، ص ۱۸.

طاهره زکیه^۱، راضیه مرضیه^۲، حانیه مبارکه^۳، منصوره محدثه^۴، فاطمه زهرا^۵ و سیده^۶ نساء، معصومه‌ای که رضایت خدا در رضایتش و خشم حق بر مدار خشمش دائز است.^۷

بانویی که او را پیامبر خاتم، پاره تن^۸ و میوه دل^۹ و به منزله جان^{۱۰} و روان خود معرفی کرده و به ام ایها^{۱۱} توصیف‌ساخته است، شخصیتی که در جبروت (عالی عقول) قبله^{۱۲} فرشتگان مقرب و در ملکوت (عالی نقوس قدسیه) آدم به وی متول^{۱۳} و ابراهیم به معرفتش کامل گردیده است^{۱۴}، بزرگ خاتونی که در عالم ملک و ناسوت (دنیا) همتای بی‌تای حیدر^{۱۵} و آرام بخش ناملایمات پدر بوده^{۱۶}، لیله قدر اولیا و قدوه اصفیا، ام ائمه نجبا، کسی که قهرمان سوره کوثر و آیات هل اُتی را محور است آن‌که مصدق بارز آیه تطهیر و آیات دیگر ولایت را بدر منیر می‌باشد.

فی قوسى النزول الصعود	فانها قطب رحى الوجود
ومطلع الشموس والاقمار	بل هى نور عالم الانوار
بنور تلک الدرة البهيمية	اشرقت العوالم العلوية

- .۱. همان، ص ۱۰.
- .۲. همان.
- .۳. همان، ص ۱۶.
- .۴. همان، ص ۴.
- .۵. همان، ص ۱۰.
- .۶. همان، ص ۲۱.
- .۷. همان، ص ۱۹.
- .۸. عبدالحسین الامینی النجفی، فاطمة الزهراء، ص ۵۵.
- .۹. همان.
- .۱۰. محمدباقر المجلسی، بحار الانوار، ص ۴۳، ص ۸۰.
- .۱۱. همان، ص ۱۹.
- .۱۲. همان، ص ۱۷.
- .۱۳. عبدالحسین الامینی النجفی، فاطمة الزهراء، ص ۲۰.
- .۱۴. همان، ص ۲۳.
- .۱۵. محمدباقر المجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۰.
- .۱۶. همان، ص ۵۵.

فیض نخست و خاتمه نور جمال فاطمه

چشم دل از نظاره بر مبدأ و فقهها کند

لوح قدرت به دست او کلک قضا و شصت او

تا که مشیت الهیه چه اقتضا کند

در جبروت حکمران در ملکوت قهرمان

در نشأت کن فکان حکم باتشاء کند

آنچه مرقوم شد شمّهای از فهرست بوستان خرم فضائلش و قطرهای از دریای بیکران مناقبش می‌باشد که شرح آن کتاب قطوری را می‌طلبد. در تفصیل بعضی از عناوین مسطوره متاخرم از کجا شروع و به کجا کلام خود را ختم کنم. در هر حال با توسل به حضرت زهراء^{علیها السلام}، ابتدا به سه آیه از قرآن مجید و سپس چند حدیث به عنوان تبرّک اشاره خواهم نمود.

۱- فاطمه^{علیها السلام} در جهانبینی توحید از نظر آیات قرآن

باید توجه داشت بخشی از آیات قرآن به گفتار دانشمندان شیعه و سنّی در فضائل و مناقب و جای گاه رفیع اهل بیت^{علیها السلام} نازل و یا تأویل گردیده است. در بعضی از این آیات فاطمه محور و در برخی مصداق بارز شناخته می‌شود.

آمار آیات الولایه به نقل ابن عساکر متوفای (۵۷۱)	۳۰۰ آیه
محدث بحرانی در کتاب غایی المرام متوفای (۱۱۰۷)	۱۳۸ آیه
علامه حلی در کتاب نهج الحق متوفای (۸۳۶)	۸۳ آیه
ابوالقاسم حکانی حنفی در کتاب شواهد التنزیل از اعلام قرن پنجم	۲۱۰ آیه
سید شرف الدین حسینی در کتاب تأویل الآیات از اعلام قرن دهم	حدود ۹۰۰ آیه
در هر حال همانگونه که وعده دادم تنها به ذکر ۳ آیه اکتفا می‌شود	

۱ - ۱. آیه اول:

«إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمْ أَلْرُجْسَ أَهْلَ أَلْبَيْتٍ وَيُطَهِّرُكُمْ تَطْهِيرًا»^۱ همانا خداوند چنین خواسته که هرگونه آلیش را از شما خاندان نبوت ببرد و شما را پاک و منزه گرداند.

۱. سوره احزاب، آیه ۳۳.

این آیه صریح است در این که پیامبر و فاطمه و هر کس که این آیه در شأن او نازل شده دارای خلقی ویژه و روانی ممتازند تا حدی که از عصمت برخوردار و از هر گونه عیب و نقصی برکنار و به عالی ترین ارزش‌های انسانی درحد اعلی نائل اند. نه در میدان عمل گناه می‌کنند و نه در صحنه خرد و دانش گرفتار جهل می‌شوند. از این رو بعضی از بزرگان به این آیه برای احاطه علمی ائمه و آگاهی کامل آنان به ما کان و ما یکون استدلال کرده‌اند.

فخر رازی در تفسیرش از این آیه لطیفه‌ای استخراج نموده و می‌گوید: ممکن است کسی قادر و رجس نداشته باشد اما مزین به حلیه فضایل نیز نباشد، در آیه اهل بیت را علاوه بر این که میرای از رجس معروف نموده به حلیه کمال و طهارت مالامال نیز توصیف نموده است.^۱

علّامه امینی از ۳۰۰ دانشمند اهل سنت نقل می‌کند که آیه در منزل امّ سلمه نازل شده است و فقط در شأن پنج نفر یعنی پیامبر، زهرا، علی، حسن و حسین علیهم السلام می‌باشد. امّ سلمه می‌گوید: پیامبر برای تجدید حدود آیه شریفه کسایی یمانی را بر سر آنان کشید و آیه را خواند. من جلو رفتم که در جمع آنان باشم. پیامبر فرمود: تو در راه خیر زیست می‌کنی اما آیه مخصوص ما پنج تن است و اجازه نداد به جمع آنان اضافه شوم. نه نفر از صحابه گفته‌اند بعد از نزول این آیه پیامبر تا پایان عمر مبارکشان هر روز که به نماز صبح می‌رفتند کنار خانه حضرت صدیقه طاهره می‌ایستادند و می‌فرمودند: «السلام عليکم يا اهل البيت، ائمّا يرید الله ليذهب عنكم الرّجس اهل البيت و يطهركم تطهيرًا».^۲

۲ - آیه دوم:

﴿فَتَلَقَّى عَادُمْ مِنْ رَبِّهِ كَلْمَتَ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ الْتَّوَابُ الْرَّحِيمُ﴾^۳ آن‌گاه آدم کلماتی از پروردگارش فرا گرفت و خداوند از او درگذشت چه او توبه پذیر مهربان است. حضرت آدم بعد از گرفتار شدن بر ترک أولی و مأموریت بر هبوط و نزول از

۱. محمد بن عمر فخر الدین رازی، *مفاسیع الغیب*، ۲۵، ص ۱۶۸.

۲. عبدالحسین الامینی النجفی، *فاطمة الزهراء*، ص ۱۶.

۳. سوره بقره، آیه ۳۷.

مقام نخستین به کره زمین و استقرار در دار دنیا در صدد جبران مافات و خودسازی برآمد. خداوند او را به اسماء و اشباح محمد و آل محمد علیهم السلام عارف کرد تا در اثر توسل و تقرّب به ایشان به کمال مطلوب برسد.

مرحوم فیض در تفسیر صافی روایاتی را از اصول کافی و غیره نقل کرده که آن کلمات، محمد، علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام است.

در بخشی از حدیث عیون الاخبار آمده: آدم به ساق عرش نظر افکند «فوجد مكتوباً لا اله الا الله محمد رسول الله علی بن ابيطالب امير المؤمنین و زوجته فاطمه سيدة نساء العالمین و الحسن و الحسين سید شباب اهل الجنة فقال آدم يا ربَّ من هؤلاء فقال (عزوجل) هؤلا من ذرتیک و هم خیر منک و من جميع خلقی و لو لا هم ما خلقتک و لا خلقت الجنة والنار ولا السماء والارض...»^۱

علامه امینی از حموینی و خوارزمی و جمعی دیگر از علمای اهل سنت با سندهایی که به امیرالمؤمنین و ابن عباس و ابوهریره می‌رسد نظیر آن‌چه مرحوم فیض از عیون الاخبار نقل کرده روایت نموده است. در بخشی از حدیث ابوهریره آمده: منم محمود و این محمد است، منم عالی و این علی علیهم السلام است، منم فاطر و این فاطمه است، منم احسان و این حسن است و منم محسن و این حسین است. و بعد پیامبر به ابوهریره فرمود: نحن سفينة النجاة من تعلق بها نجی و من هار هلك فمن کان له الى الله حاجة فليسئل بنا اهل البيت.^۲

علامه امینی بعد از نقل حدیث فرموده از این حدیث ۶ امر استفاده می‌شود:
۱. خلقت این پنج تن قبل از آفرینش آدم بوده و در این زمینه روایات فراوان داریم.

۲. آنان اسباب و وسائل آفرینش اند.
۳. اسامی ایشان از نامهای خداوند مشتق است.
۴. خرابی دشمن و تحالف از آنان آتش قهر الهی است.
۵. آنان برگزیدگان خدا و نجات دیگران به توسل ایشان و هلاکشان به دشمنی

۱. محمد محسن الفیض الکاشانی، تفسیر الصافی، ج ۱، ص ۱۱۷.

۲. عبدالحسین الامینی النجفی، فاطمة الزهراء، ص ۴۱.

با آنان است.

۶. در گرفتاری‌ها باید از آنان مدد خواست^۱

پاسخ از شبهه غلوّ

اعتقاد به این امور نه غلوّ است و نه شرک. زیرا غلوّ عقیده به ربویت و شرک قائل شدن به همتانی برای خداست. در حالی که مفاد روایات افرون بر نفی ربویت و نفی شرک نسبت به این ذوات مقدسه و انوار باهره، آن‌ها را سر سلسله کاروان توحید معترض می‌کند و این عین توحید است. در احادیث عدیده وارد شده «اجعلونا مخلوقین و قولوا فینا ما شئتم»^۲ ما را از خدایی تنزل دهید و مخلوق محسوب کنید، آن‌گاه هر چه می‌خواهید در فضائل و مناقب ما قائل شوید.

وهابیان نادان استمداد از آمریکا را توحید می‌دانند ولی استعانت از اولیاء خدا بلکه استمداد از اشرف انبیاء را شرک می‌دانند. در حالی که اگر ادله نقلی هم داشته باشیم طبق برهان امکان اشرف و براهین دیگر عقلی ناچار بودیم در سلسله ممکنات قائل به این منظومه توحیدی باشیم و گرنه خیل ممکنات بدون سرخیل و سلسله مخلوقات تهی از انسان کامل می‌شود.

به نظر نگارنده از روایات مذکوره استفاده می‌شود که فاطمه مانند پدر بزرگوارش و شوهرش و حسین بن علی^{علیهم السلام} از بعد روانی و جنبه معنوی در مداری واحدند و جملگی منظومه‌ای را تشکیل می‌دهند که بر ما سوی الله باذن الله ولایت تکوینی دارند و فیوضات الهیه از رهگذر ایشان به دیگران نائل می‌شود. چنان‌که در زیارت جامعه می‌خوانیم: «بِكُمْ فَتَحَ اللَّهُ وَ بِكُمْ يَخْتُمُ وَ بِكُمْ يُنَزَّلُ الْغَيْثُ وَ بِكُمْ يُمْسِكُ السَّمَاءُ أَنْ تَقْعَ الْأَرْضُ إِلَيْهِ وَ بِكُمْ يُنَفَّسُ الْكَرَبَ وَ يُكَشَّفُ الضُّرُّ»؛ به واسطه شما خداوند عالم را افتتاح نمود و به واسطه شما ختم کتاب آفرینش کرد و به واسطه شما بر ما باران رحمت نازل و آسمان را به پا داشته و به واسطه شما غم را زائل و کاستی‌ها را بر طرف می‌سازد.

۱. ابی الحسن بن محمد الفتوی العاملی، تفسیر مرآة الانوار.

۲. محمدباقر المجلسی، بحار الانوار، ج ۲۵، ص ۲۷۹.

۳ - ۱. آیه سوم:

وَإِذْ أَبْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلْمَتَ فَأَتَمَهْنَ^۱ وَ چون ابراهیم را پروردگارش به کلماتی چند آزمود او آن‌ها را به انجام رساند او را به مقام امامت منصوب نمود. مرحوم فیض کاشانی در تفسیر صافی^۲ و سید شرف الدین حسین در تأویل الآیات^۳ و دیگران نقل کرده‌اند که امام صادق علیه السلام فرمود: مراد از کلماتی که خداوند حضرت ابراهیم را در آزمون تکاملی آزمود همان کلماتی است که مورد توسل حضرت آدم قرار گرفت و آن توسل به محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام می‌باشد.

۲. فاطمه علیه السلام در جهان‌بینی توحیدی از نظر روایات

۱ - ۲. حدیث قدسی

در کتاب جنة العاصمه از کتاب کشف اللئالی (مخوط) به سندي که به جابرین عبدالله می‌رسد از پیامبر علیه السلام منقول است خداوند فرموده: «لولا لما خلقت الأفلاك و لولا علي لما خلقتك و لولا فاطمة لما خلقتكم».

۲ - ۲. حدیث ام ابیها

علماء مجلسی از کتاب مقاتل الطالبین از امام باقر علیه السلام نقل کرده: «آن فاطمه کانت تکنی ام ابیها».^۴

ابن شهر آشوب می‌نویسد: «وکناها ام الحسن و ام الحسین و ام المحسن و ام الائمه و ام ابیها».^۵

۳ - ۲. حدیث سامان یابی جهان به شناخت فاطمه علیه السلام

عن الصادق علیه السلام: «ان الله امehr فاطمه علیه السلام رب العالمين فربعها لها و امehrها الجنة و النار تدخل

۱. سوره بقره، آیه ۱۲۴.

۲. محمد محسن الفیض الکاشانی، تفسیر الصافی، ص ۱۸۷.

۳. سید شرف الدین حسینی استر آبادی، تأویل الآیات الظاهره، ص ۸۲

۴. محمد باقر المجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۹.

۵. محمد بن شهر آشوب مازندرانی، مناقب آل ابی طالب علیه السلام، ج ۳، ص ۳۵۶.

اغدایها النَّارَ وَ تُدْخِلَ أَوْلَائِهَا الجَّنَّةَ وَ عَلَى مَعْرِفَتِهَا دَارَتِ الْقُرُونُ الْأُولَىٰ؛^۱ خداوند دنیا و بهشت و دوزخ را مهر حضرت فاطمه علیها السلام قرار داد و دوستان خود را به بهشت و دشمنان خود را به جهنم می‌برد و بر شناخت او گذشته جهان سامان یافته است.

۴ - ۲. حدیث همتائی علی و فاطمه علیها السلام

امام صادق علیها السلام فرمودند: لَوْلَا أَنَّ امِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیها السلام تَزَوَّجَهَا لَمَا كَانَ لَهَا كُفُوًّا إِلَيْيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيَّ وَجْهُ الْأَرْضِ آدَمُ فَمَا دُونَهُ؛^۲ اگر امیرالمؤمنین علیها السلام نبود برای فاطمه همتایی وجود نداشت.

۵ - ۲. حدیث تسمیه زهرا علیها السلام به فاطمه

«عن الصادق علیها السلام قال إنما أنزلناه في ليلة القدر الليلة فاطمة و القدر الله فمن عرف فاطمة حق معرفتها فقد أدرك ليلة القدر و إنما سميت فاطمة لأن الخلق فطموا عن معرفتها؛^۳ فاطمه ليلة القدر است هر که او را بشناسد شب قدر را درک می‌کند. همانا او را فاطمه گویند چون که مردم از درک کامل او عاجز و منقطع می‌باشند.

۶ - ۲. فاطمه علیها السلام مهجّة قلبی

علامه حلی در کتاب نهج الحق از زمخسری نقل کرده که پیامبر فرمود: «فاطمة مُهْجَّةُ قَلْبِي وَ ابْنَاهَا ثَمَرَةُ فُؤُادي وَ بَعْلُهَا نُورُ بَصَرِي وَ الْأَئْمَةُ مِنْ وُلْدِهَا أَمْنَاءُ رَبِّي وَ حَبْلُ مَمْدُودٌ بَيْهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ مِنْ اغْتَصَمَ بِهِمْ نَجِيَ وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُمْ هَوَيٌ»؛^۴ فاطمه شیره جانم و شوهرش نور چشمانم و دو فرزندش (حسن و حسین علیهم السلام) میوه دلم و ائمه از فرزندان او امین‌های خداوند و واسطه‌های بین او و بندگانش می‌باشند. هر کسی که به آن‌ها چنگ زد نجات می‌یابد هر که از آن‌ها جدا شود هلاک می‌شود.

۷ - ۲. فاطمه علیها السلام در آسمان منصوره نامیده شده

پیامبر علیه السلام فرمودند: «سُمِّيَتْ فِي الْأَرْضِ فاطِمَةٌ لَا نَهَا فُطِمَتْ شِيعَتُهَا مِنَ النَّارِ ... وَ هِيَ فِي

۱. محمد باقر المجلسي، بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۱۰۵.

۲. همان، ص ۱۰.

۳. همان، ص ۶۵.

۴. حسن بن یوسف بن مطهر الأسدی (علامه حلی)، نهج الحق و کشف الصدق، ص ۲۲۷.

السَّمَاءُ الْمُنْصُورَةُ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ يُنْصَرُ مَنْ يَشَاءُ». ^۱

۸ - حدیثی از تفسیر شعلی

ابواسحاق شعلی از مجاهد از پیامبر ﷺ روایت کرده است «هذه فاطمة بنت محمد و هي بضعة مني و هي قلبى الذى بين جنبي فمن آذاها فقد آذاني ومن آذاني فقد آذى الله». ^۲
مضمون حدیث را علامه امینی از ۴۷ دانشمند سنی نقل کرده است.^۳

۹ - حدیث ان الله یغضب لغصب فاطمه یرضی لرضاها

«إِنَّ اللَّهَ يَغْضِبُ لِغَصْبِ فَاطِمَةَ وَيَرْضِي لِرِضَاهَا»؛ همانا خداوند به خشم فاطمه ﷺ خشم می‌کند و به رضای او خشنود می‌گردد.
این حدیث را علامه امینی از ۱۵ شخصیت سنی نقل می‌کند که از آن عده ابن عساکر و ابو نعیم و حاکم نیشابوری و ابن حجر می‌باشند.^۴

۱۰ - بهشت به فاطمه افتتاح می‌شود

قال رسول الله ﷺ: «أَوَّلُ شَخْصٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ فَاطِمَةُ». ^۵

۱۱ - فاطمه ﷺ یکی از دو رکن علی ﷺ است

وقتی پیامبر ﷺ وفات نمود امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: یک رکن من منهدم شد و وقتی فاطمه ﷺ شهید شد فرمود رکن دوم شکسته شد.^۶

۱۲ - عصمت فاطمه ﷺ و محدثه بودن او

در اصول کافی آمده است که جبرئیل بر فاطمه بعد از پیامبر نازل می‌شد و به او دلداری می‌داد و اخبار عالم را برای او بازگو می‌کرد. ایشان آنچه را می‌شنید بر

۱. محمد باقر المجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۴.

۲. همان، ص ۵۴.

۳. ر.ک: عبد الحسین الأمینی النجفی، فاطمة الزهراء، ص ۹۴.

۴. محمد باقر المجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۲۲۰.

۵. ر.ک: عبد الحسین الأمینی النجفی، فاطمة الزهراء، ص ۹۵.

۶. محمد باقر المجلسی، بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۷۰.

۷. همان، ص ۱۸۰.

امیرالمؤمنین علیه السلام املاء می کرد تا به صورت مصحف بزرگی گردآوری شد و از این جهت فاطمه محدثه نامیده شد.^۱ از امام راحل شنیدم که این بزرگترین فضیلت است که ساخت فاطمه علیه السلام را با جبرئیل ثابت می کند.

نگارنده معروض می دارد آنچه که تا اینجا مرقوم شد عظمت فاطمه را در چهار بخش نظام وجود مشخص می کند:

۱. مرحله قبل از خلق این عالم (جبروت و ملکوت)
۲. مرحله قبل از وجود جسمانی فاطمه (قرون و ادوار گذشته)
۳. مرحله بعد از وجود جسمانی (بخشی از عالم ناسوت)
۴. مرحله بعد از این عالم (برزخ و رستاخیز)

آیت‌الله اصفهانی در همین زمینه می‌گوید:

در جبروت^۲ حکمران در ملکوت قهرمان
در نشأت کن مکان حکم بماتشاء کند

-
۱. محمد بن یعقوب الکلینی، *الكافی*، ج ۱، ص ۲۴۱.
 ۲. فلاسفه عالم وجود را از واجب و ممکن به شش مرحله تقسیم نموده‌اند:
 - ۱- عالم هاهوت (مقام ذات)
 - ۲- عالم لاهوت (مقام صفات و اسماء الحسنی)
 - ۳- عالم جبروت (جهان عقول)
 - ۴- عالم ملکوت (جهان نفوس)
 - ۵- عالم ناسوت (جهان ماده)
 - ۶- عالم کون جامع (انسان کامل و مکمل)